

Παράλογες Πεποιθήσεις, Δυσλειτουργικοί Μύθοι και η επίδρασή τους στη διαδικασία λήψης αποφάσεων: Μια εμπειρική έρευνα με φοιτητές εκπαιδευτικών σχολών

Γκοντέλος Άγγελος

Παιδαγωγός, MEd, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
agkontelos@gmail.com

Βαϊοπούλου Γιούλη

Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, Δημοκρίτειο Παν. Θράκης, Διδάσκουσα, University of Nicosia
jvaioroulou@gmail.com

Σταμοβλάσης Δημήτριος

Αναπληρωτής Καθηγητής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
stadi@edlit.auth.gr

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία διερευνώνται οι *παράλογες πεποιθήσεις* και οι *δυσλειτουργικοί μύθοι* που απαντώνται σε φοιτητές και φαίνεται να τους επηρεάζουν κατά την επιλογή της επαγγελματικής σταδιοδρομίας τους. Παρουσιάζονται τα ευρήματα μιας εμπειρικής έρευνας που διεξήχθη σε φοιτητές ($N=496$) παιδαγωγικών και καθηγητικών σχολών. Η ανάλυση των δεδομένων με το Γενικό Γραμμικό Μοντέλο (General Linear Model) ανέδειξε ότι, αντίθετα με προηγούμενες έρευνες, οι μετρούμενοι *δυσλειτουργικοί μύθοι* επιδρούν θετικά επί της «σιγουριάς της επιλογής επαγγελματικής σταδιοδρομίας», εύρημα που είναι ερμηνεύσιμο με βάση τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των Ελλήνων φοιτητών. Επιπλέον, εφαρμόστηκε η Ανάλυση Λανθανουσών Τάξεων, όπου τα εξαχθέντα προφίλ των φοιτητών συσχετίστηκαν με τη «σιγουριά της επιλογής». Οι *δυσλειτουργικοί μύθοι* μπορούν να δράσουν θετικά στη λήψη αποφάσεων και από τις *παράλογες πεποιθήσεις* δύνανται να προκύψουν συμπεράσματα που δρουν με λειτουργικό τρόπο στη συγκεκριμένη διαδικασία. Επιπρόσθετα, μικρές διαφοροποιήσεις στις πεποιθήσεις αυτές μπορεί να οδηγήσουν σε μεγάλες, μη αναμενόμενες αλλαγές στην υπό διερεύνηση συμπεριφορά. Τα ευρήματα θέτουν νέα ερωτήματα για περαιτέρω έρευνα στον εκπαιδευτικό χώρο.

Λέξεις κλειδιά: *παράλογες πεποιθήσεις, δυσλειτουργικοί μύθοι, λήψη αποφάσεων*

Εισαγωγή-Θεωρητικό πλαίσιο

Η διαδικασία λήψης αποφάσεων εντοπίζεται σε όλες τις πτυχές της ανθρώπινης ζωής. Ως εκ τούτου, το ενδιαφέρον των ερευνητών στις κοινωνικές επιστήμες εστιάζεται, αφενός, στην κατανόηση της ανθρώπινης δράσης κατά τη διαδικασία και, αφετέρου, στην ανάπτυξη θεωριών για την εξήγησή τους. Στη βάση αυτή, αναπτύχθηκαν προσεγγίσεις όπως εκείνη της *επεξεργασίας πληροφοριών* (Payne & Bettman, 2004) που χαρακτηρίζει τη λήψη αποφάσεων ως συνειδητή και ελεγχόμενη διαδικασία, καθώς και η *θεωρία της προοπτικής* (Tversky & Kahneman, 1981) που προσπαθεί να προβλέψει την πορεία της σε συγκεκριμένες καταστάσεις μέσα από μαθηματικά μοντέλα. Από την άλλη, η *θεωρία προσχεδιασμένης συμπεριφοράς* (Ajzen, 1988, 1991) που αποσκοπεί στην κατανόηση της ανθρώπινης δράσης, υποστηρίζει ότι η δράση προκύπτει ύστερα από την αλληλεπίδραση συμπεριφοριστικών και κανονιστικών πεποιθήσεων, καθώς και πεποιθήσεων αυτοελέγχου. Οι αντιλήψεις αυτές διερευνώνται στην παρούσα εργασία, ώστε να καταδειχθεί η επίδρασή τους στη διαδικασία λήψης αποφάσεων που σχετίζονται με την επαγγελματική σταδιοδρομία.

Δεδομένου ότι η συναισθηματική κατάσταση του ατόμου επηρεάζει τη διαδικασία σκέψης διαταράσσοντας, παράλληλα, τον αυτοέλεγχο (Pham, 2007), ιδιαίτερη κατηγορία

αποτελούν οι *παράλογες πεποιθήσεις*, οι οποίες θεωρούνται υπαίτιες για την πρόκληση πλήθος αυτόματων και ακούσιων αρνητικών συναισθημάτων, από απλή δυσφορία και άρνηση μέχρι κατάθλιψη (Stein & Grant, 2014). Ως επακόλουθο, τα συναισθήματα επιδρούν στη δυναμική των *παράλογων πεποιθήσεων*, καθώς αυτές ποικίλλουν και μεταβάλλονται δυναμικά σε μία κυκλική διαδικασία ανατροφοδότησης (Stamoniatis & Vaioroulou, 2017).

Οι επικρατέστεροι ορισμοί που εντοπίζονται στη βιβλιογραφία για τις *παράλογες πεποιθήσεις* είναι οι εξής:

α) πρόκειται για αξιολογικές γνώσεις που οργανώνονται ως προτασιακές αναπαραστάσεις, δηλαδή η ελάχιστη γνώση που μπορεί να προκαλέσει ισχυρισμούς στο άτομο ώστε να κρίνει και να διαχωρίσει το αληθινό από το ψευδές (Anderson, 2000),

β) αποτελούν αξιολογικές γνώσεις που οργανώνονται σε αξιολογικά σχήματα (DiGiuseppe, 1996), καθένα εκ των οποίων αντιπροσωπεύει τη δομή ενός αντικειμένου που λαμβάνει διαφορετικές τιμές και χαρακτηριστικά ανά αξιολογική περίσταση. Τα σχήματα αυτά είναι πολύπλοκα, αντιπροσωπεύουν τις δομημένες έννοιες της πραγματικότητας κάθε ατόμου, καθώς και τη συμπεριφορά του. Αυτό σημαίνει ότι οι *παράλογες πεποιθήσεις* κατασκευάζονται από απλά καθημερινά βιώματα, υιοθετούνται από τους ανθρώπους και επηρεάζουν τη δράση και τον τρόπο ζωής τους.

γ) Οι *παράλογες πεποιθήσεις* είναι σημαντικοί παθογενετικοί μηχανισμοί, που εμπλέκονται σε κλινικές καταστάσεις, αποτελώντας έναν συγκεκριμένο τύπο αντιλήψεων αξιολογικού χαρακτήρα, ενώ σχετίζονται με δυσλειτουργικά συναισθήματα και συμπεριφορές (David & Lynn, 2010).

Οι *παράλογες πεποιθήσεις* του ατόμου αναφέρονται σε σκέψεις μη ρεαλιστικές και χωρίς τη δυνατότητα εμπειρικής υποστήριξης (David & Cramer, 2010; Ellis et al., 2010), οι οποίες αφενός πηγάζουν από την εκπαίδευση του ατόμου και το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον στο οποίο ζει (David & DiGiuseppe, 2010) κι αφετέρου αποτελούν ένα ιδιοσυγκρασιακό γνώρισμα που οδηγεί σε γενικότερη δυσπροσαρμοστικότητα (Lam & Cheng, 2001). Είναι δυνατόν να αναπτυχθούν και να προκαλέσουν ψυχολογικές διαταραχές στους ανθρώπους, ακόμα κι αν το περιβάλλον όπου έχουν μεγαλώσει είναι ιδανικό και προάγει την ορθολογική σκέψη. Περιλαμβάνουν άμεσα ή έμμεσα απαιτήσεις με απολυταρχικό χαρακτήρα (Ellis & Dryden, 1997), εντοπίζονται ως συνδυασμός περιεχομένου σκέψης και ψυχολογικής διαδικασίας (Ellis, 1994), ενώ μπορούν να δημιουργήσουν τόσο λανθάνουσες απόψεις και συμπεράσματα όσο και διάφορες φυσιολογικές συναισθηματικές και συμπεριφοριστικές συνέπειες (David & Lynn, 2010).

Σύμφωνα με τους Ellis et al. (2010) η διάκριση μεταξύ «λογικών/παράλογων» αξιοποιείται για τον καθορισμό του τύπου των πεποιθήσεων που περιγράφονται από τη *λογική συναισθηματική θεραπεία συμπεριφοράς* (REBT, Ellis, 1958), ενώ ο όρος «λειτουργικοί/δυσλειτουργικοί» σχετίζεται με τα συμπεράσματα όπου καταλήγει η εν λόγω θεραπεία. Ουσιαστικά, οι *δυσλειτουργικοί μύθοι* αποτελούν το προϊόν *παράλογων πεποιθήσεων* και εμφανίζουν αντίστοιχο ερευνητικό ενδιαφέρον. Κοινό στοιχείο όλων αυτών των ορισμών είναι ότι περιγράφουν σκέψεις που διαστρεβλώνουν την πραγματικότητα και προκαταβάλλουν αρνητικά την έκβαση της κατάστασης (Soflău & David, 2017). Το δυσκολότερο σημείο στην κατανόηση και αντιμετώπιση των λειτουργικών και δυσλειτουργικών σκέψεων είναι η λεπτή γραμμή ανάμεσά τους που καθιστά δυσκολότερο τον διαχωρισμό τους (Lam & Cheng, 2001).

Οι *δυσλειτουργικοί μύθοι* επηρεάζουν κάθε είδους διαδικασία λήψης αποφάσεων και σχετίζονται, κυρίως, με παρανοήσεις. Η διαδικασία λήψης απόφασης ως προς την επαγγελματική σταδιοδρομία δεν θα μπορούσε να αποτελεί εξαίρεση. Μελετώντας τη διεθνή βιβλιογραφία, εντοπίζεται η επίδρασή τους στην προαναφερθείσα διαδικασία με εμφανείς επιπτώσεις όπως το άγχος, η απογοήτευση και η αναποφασιστικότητα (Poron et al., 2015). Μία από τις δραστηριότητες του ανθρώπου όπου οι *δυσλειτουργικοί μύθοι* διαδραματίζουν συχνά σημαντικό ρόλο είναι και η διαδικασία επιλογής επαγγελματικής

σταδιοδρομίας, καθώς αναστέλλουν ή/ και εμποδίζουν την ικανότητα του ατόμου να αναπτύξει ένα σαφές όραμα για το μέλλον του, ενισχύοντας την απογοήτευση και αναποφασιστικότητά του (Corbishley & Yost, 1989; Vaioroulou et al., 2017). Ως απότοκο, για την εξομάλυνση της διαδικασίας, κρίνεται απαραίτητος ο εντοπισμός των *δυσλειτουργικών μύθων*, η αξιολόγησή τους, καθώς και η ανακατασκευή και μετατροπή τους με στόχο τον ορθολογισμό της διαδικασίας (Corbishley & Yost, 1989; Nevo, 1987). Στο ίδιο πλαίσιο, στην Ταξινομία Δυσκολιών Επιλογής Σταδιοδρομίας (Gati et al., 1996) συμπεριελήφθη μια ξεχωριστή διάσταση σχετικά με τους *δυσλειτουργικούς μύθους*. Στο εμπειρικό μέρος της παρούσας έρευνας εξετάζονται οι πεποιθήσεις αυτού του τύπου σε φοιτητές εκπαιδευτικών σχολών.

Μεθοδολογία

Εργαλείο συλλογής δεδομένων

Ως κύριο εργαλείο συλλογής δεδομένων αξιοποιήθηκε το Ερωτηματολόγιο Δυσκολιών Επιλογής Σταδιοδρομίας (Career Decision-making Difficulties Questionnaire - CDDQ) του Gati και των συνεργατών του (1996), που έχει σταθμιστεί για τον ελληνικό φοιτητικό πληθυσμό (Vaioroulou et al., 2019). Το CDDQ αποτελείται από 32 ερωτήσεις κλειστού τύπου, καθεμία εκ των οποίων αντιπροσωπεύει κάποια συγκεκριμένη δυσκολία και οι συμμετέχοντες καλούνται να βαθμολογήσουν κατά πόσο τους ταιριάζει η περιγραφόμενη κατάσταση σε μία κλίμακα από το 1 έως το 9. Το εργαλείο αυτό επιλέχθηκε επειδή εξετάζει ξεχωριστά τις δυσλειτουργικές πεποιθήσεις που μπορεί να παρουσιάζονται σε μία κατάσταση λήψης απόφασης, το οποίο μάλιστα έχει αξιοποιηθεί διεθνώς σε πληθώρα σχετικών ερευνών.

Στις αναλύσεις που συμπεριλαμβάνονται στην παρούσα εργασία έχουν αξιοποιηθεί μόνο τα ερωτήματα σχετικά με τη διάσταση των *δυσλειτουργικών μύθων* και, πιο συγκεκριμένα, τα εξής: ΔΜ10 «Πιστεύω ότι η είσοδός μου στο επάγγελμα που έχω επιλέξει θα μου λύσει και τα προσωπικά μου προβλήματα», ΔΜ11 «Πιστεύω ότι υπάρχει ένα μόνο επάγγελμα που μου ταιριάζει», ΔΜ12 «Πιστεύω ότι μέσα από το επάγγελμα που έχω επιλέξει θα υλοποιήσω όλες τις προσδοκίες μου» και ΔΜ13 «Πιστεύω ότι η επιλογή επαγγέλματος γίνεται μόνο μια φορά και δεσμευόμαστε με αυτήν ολόκληρη τη ζωή μας». Επιπλέον, επιλέχθηκαν η ερώτηση Ε02 «Σε ποιο βαθμό είσαι σίγουρος/η για την επιλογή σου;» και η ερώτηση Ε45 «Το αντικείμενο που σπουδάζεις ήταν στο μηχανογραφικό σου δελτίο: α. Πρώτη επιλογή, β. Δεύτερη-τρίτη επιλογή και γ. Τέταρτη επιλογή και κάτω» (βλ. Πίνακα 1.)

Πίνακας 1. Ερωτήματα που αξιοποιήθηκαν στην παρούσα έρευνα

ΔΜ10 «Πιστεύω ότι η είσοδός μου στο επάγγελμα που έχω επιλέξει θα μου λύσει και τα προσωπικά μου προβλήματα»

ΔΜ11 «Πιστεύω ότι υπάρχει ένα μόνο επάγγελμα που μου ταιριάζει»

ΔΜ12 «Πιστεύω ότι μέσα από το επάγγελμα που έχω επιλέξει θα υλοποιήσω όλες τις προσδοκίες μου»

ΔΜ13 «Πιστεύω ότι η επιλογή επαγγέλματος γίνεται μόνο μια φορά και δεσμευόμαστε με αυτήν ολόκληρη τη ζωή μας»

Ε02 «Σε ποιο βαθμό είσαι σίγουρος/η για την επιλογή σου;»

Ε45 «Το αντικείμενο που σπουδάζεις ήταν στο μηχανογραφικό σου δελτίο: α. Πρώτη επιλογή, β. Δεύτερη-τρίτη επιλογή και γ. Τέταρτη επιλογή και κάτω»

Ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα εργασία αποτελεί τμήμα μια ευρύτερης έρευνας που αποσκοπεί στη διερεύνηση του ρόλου που διαδραματίζουν οι παράλογες πεποιθήσεις και οι δυσλειτουργικοί μύθοι στην λήψη των αποφάσεων και γενικότερα στην ανθρώπινη συμπεριφορά. Τα συγκεκριμένα εμπειρικά δεδομένα αφορούν στην επίδραση των παραπάνω πεποιθήσεων την επιλογή της επαγγελματικής σταδιοδρομίας, όπου η σχετική βιβλιογραφία έχει αναδείξει αντιφατικά ευρήματα που στηρίζουν όσο θετικές όσο αρνητικές συσχετίσεις (Gati et al., 2010; Vaioroulou et al., 2019). Ως εκ τούτου, το πρώτο ερευνητικό ερώτημα που τέθηκε εξέταζε εάν η σιγουριά των συμμετεχόντων σχετικά με την επιλογή σταδιοδρομίας τους επηρεάζεται από τους δυσλειτουργικούς μύθους, όταν συνεξετάζεται η επίδραση της σειράς προτίμησης του αντικειμένου σπουδών. Το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, αφορούσε στον εντοπισμό διακριτών ομάδων, τα μέλη των οποίων παρουσίαζαν κοινό προφίλ ως προς τις απαντήσεις τους σχετικά με διάφορους *δυσλειτουργικούς μύθους* και στο κατά πόσο οι τελευταίοι χαρακτηρίζονταν από κοινή συμπεριφορά ή οι τυχόν διαφοροποιήσεις ήταν ικανές να επιφέρουν μεγάλες αλλαγές στην αναμενόμενη συμπεριφορά, εν προκειμένω, στη σιγουριά των συμμετεχόντων για την επιλογή σταδιοδρομίας τους.

Περιγραφή του δείγματος

Το δείγμα της συγκεκριμένης έρευνας αποτελείται από 496 συμμετέχοντες (68,4% γυναίκες), ηλικίας 18-50 ετών ($\mu=21,2\pm 3,30$) και προέκυψε από δειγματοληψία ευκολίας σε 8 τμήματα ανθρωπιστικών σπουδών των πανεπιστημίων της Θεσσαλονίκης: το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης (12%), το Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (9,1%), το τμήμα Φιλολογίας (15,3%), το τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας (6,3%), το τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής (15,4%), το τμήμα Θεολογίας (14,8%) και το τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας (12,7%) από το Α.Π.Θ., καθώς επίσης και το τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής (14,3%) του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Για τη συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων (76,5%), το αντικείμενο σπουδών υπήρξε έως τρίτη επιλογή κατά την κατάθεση του μηχανογραφικού δελτίου.

Μετρήσεις – μεταβλητές

Στην παρούσα εργασία, συμπεριλαμβάνονται δύο στατιστικές αναλύσεις. Στην πρώτη, εφαρμόστηκε το Γενικό Γραμμικό Μοντέλο (General Linear Model) με εξαρτημένη μεταβλητή τη «σιγουριά για την επαγγελματική επιλογή» (E02) και ανεξάρτητες τους «δυσλειτουργικούς μύθους» (ΔΜ) και τη μεταβλητή «Σειρά επιλογής» (E45). Το Γενικό Γραμμικό Μοντέλο (General Linear Model) είναι ανάλογο της πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης, όπου οι ανεξάρτητες μεταβλητές μπορεί να είναι διαστημικού, τακτικού ή/και ονομαστικού επιπέδου μέτρησης. Έτσι, μπορεί να μετρηθεί η επίδραση των ΔΜ παράλληλα με την επίδραση μιας κατηγορικής μεταβλητής επί της E02. Η μεταβλητή ΔΜ υπολογίστηκε ως η μέση τιμή των ερωτήσεων ΔΜ10, ΔΜ11, ΔΜ12 και ΔΜ13 (με Cronbach's alpha 0,74). Ο στόχος είναι να καταδειχθεί η επίδραση των ΔΜ παρουσία μιας άλλης, εν δυνάμει προβλεπτικής, μεταβλητής για την επιλογή σταδιοδρομίας, όπως η «Σειρά προτίμησης» της σχολής.

Στη δεύτερη προσέγγιση, χρησιμοποιήθηκε η Ανάλυση Λανθανουσών Τάξεων (Latent Class Analysis – LCA, Dayton, 1998). Η LCA είναι μια μέθοδος ομαδοποίησης ή ταξινόμησης των συμμετεχόντων σε ομάδες (clusters) με διακριτά χαρακτηριστικά, που ονομάζονται λανθάνουσες ομάδες (latent classes). Στην LCA, ως κριτήριο στη διαδικασία της ταξινόμησης, χρησιμοποιείται η δεσμευμένη πιθανότητα (conditional probability, CP), δηλαδή η πιθανότητα ένα άτομο να παρέχει ένα συγκεκριμένο μοτίβο απαντήσεων, δεδομένου ότι ανήκει σε συγκεκριμένη ομάδα. Η ανάλυση αυτή βασίζεται στη στατιστική κατά Bayes και έχει τα εξής πλεονεκτήματα: 1) δεν έχει στατιστικούς περιορισμούς που σχετίζονται με προϋποθέσεις, όπως η κανονική κατανομή ή/και οι γραμμικές σχέσεις, 2) είναι μια «model

based» μέθοδος, με στατιστικά κριτήρια, τα οποία επιτρέπουν γενίκευση στον πληθυσμό. Στην πράξη, από την ανάλυση προκύπτει η βέλτιστη στατιστικώς σημαντική ταξινόμηση παρέχοντας μια σειρά από δείκτες καλής προσαρμογής με σημαντικότερο κριτήριο τον δείκτη BIC (Bayesian Information Criterion). Η LCA έχει ήδη αξιοποιηθεί με επιτυχία στην Εκπαιδευτική έρευνα (Stamonvlasis et al., 2013, 2018), ενώ, στην προκειμένη περίπτωση, εφαρμόστηκε στις τέσσερις ερωτήσεις των *δυσλειτουργικών μύθων* με την υπόθεση ότι οι πιθανές ομάδες που θα εξαχθούν θα αντιπροσωπεύουν διαφορετικά προφίλ με διαφορετική επίδραση επί της μεταβλητής «σιγουριά για την επαγγελματική επιλογή» (E02).

Αποτελέσματα

Αρχικά, εξετάστηκε η επίδραση του μέσου όρου των *δυσλειτουργικών μύθων* (ΔΜ), καθώς και της σειράς επιλογής του αντικειμένου σπουδών στη σιγουριά που νιώθουν οι συμμετέχοντες σχετικά με την επαγγελματική τους επιλογή. Από την εφαρμογή του γενικού γραμμικού μοντέλου (βλ. Πίνακα 2), διαπιστώθηκε ότι οι συντελεστές των ΔΜ σε όλες τις περιπτώσεις είναι θετικοί ($b=0,455, p<0,01$). Συνεπώς, υψηλότερες τιμές ΔΜ φαίνεται ότι μπορούν να προβλέψουν υψηλότερες τιμές στη σιγουριά για την επαγγελματική απόφαση. Επιπλέον, αναφορικά με την επίδραση της σειράς προτίμησης (E45), που είναι κατηγορική μεταβλητή, όταν λαμβάνεται ως σημείο αναφοράς η 3^η επιλογή, έχουμε αύξηση της επίδρασης ($b=0,449, p<0,05$) για την 2^η ($b=0,449, p<0,05$) και την 1^η ($b=0,722, p<0,001$) επιλογή αντίστοιχα. Παρατηρείται, επίσης, στατιστικώς σημαντική αλληλεπίδραση των E45 * E02 και συγκεκριμένα με την πρώτη επιλογή ($b=0,407, p <0,05$), που σημαίνει μεγαλύτερη επίδραση στην E02 όταν η πρώτη επιλογή συνυπάρχει με ισχυρούς ΔΜ.

Πίνακας 2. Γενικό Γραμμικό Μοντέλο (General Linear Model) με εξαρτημένη μεταβλητή τη «σιγουριά για την επιλογή» ως συνάρτηση της «σειράς προτίμησης» και των «δυσλειτουργικών μύθων»

	<i>B</i>	Τυπικό σφάλμα	T	p-value	Ισχύς ^b
ΔΜ	0,455	0,169	2,690	0,007	0,766
[E45=1]	0,722	0,170	4,259	0,000	0,989
[E45=2]	0,449	0,186	2,412	0,016	0,673
[E45=3]	0 ^a				
[E45=1] X ΔΜ	0,407	0,196	2,073	0,039	0,544
[E45=2] X ΔΜ	-0,081	0,224	-0,362	0,718	0,065
[E45=3] X ΔΜ	0 ^a				

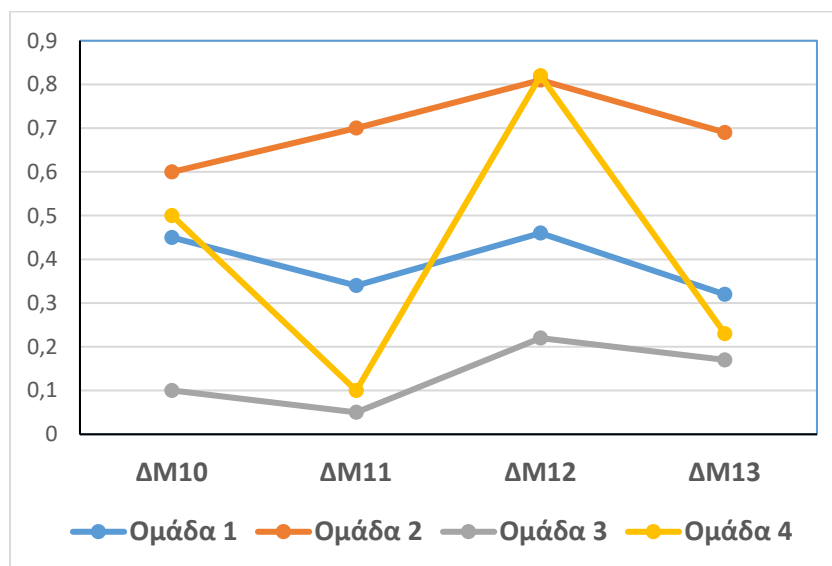
a. Επίπεδο αναφοράς, b. Υπολογισμένη με $\alpha = 0,05, R^2=0,122$

E45= «σειρά προτίμησης», ΔΜ = «δυσλειτουργικοί μύθοι»

Η εφαρμογή της LCA κατέληξε στον εντοπισμό τεσσάρων ομάδων (latent classes, LC) με διακριτά μοτίβα απαντήσεων. Η επιλογή του αριθμού των ομάδων (clusters) έγινε με το κριτήριο της ελαχίστης τιμής του δείκτη BIC (Bayesian Information Criterion). Στο Διάγραμμα 1 παρουσιάζονται για κάθε ομάδα (cluster, LC) οι υπό συνθήκη πιθανότητες για υψηλές τιμές σε κάθε ερώτηση των ΔΜ, ενώ στον Πίνακα 2 συνοψίζονται οι ιδιότητες των ομάδων/προφίλ σε σχέση με τους ΔΜ.

Από τα αποτελέσματα, διαπιστώνεται ότι η Ομάδα 1 (55,6%) χαρακτηρίζεται από σταθερά ενδιάμεσες τιμές των ΔΜ, η Ομάδα 2 (19,2%) χαρακτηρίζεται από σταθερά υψηλές τιμές των ΔΜ, ενώ η Ομάδα 3 (18,7%) χαρακτηρίζεται από σταθερά χαμηλές τιμές των ΔΜ. Αντιθέτως, η Ομάδα 4 (6,5%) χαρακτηρίζεται από κυμαινόμενες τιμές των ΔΜ, δηλαδή ενώ στις τρεις

περιπτώσεις (ΔΜ10, ΔΜ11 και ΔΜ13) παρουσιάζει ενδιάμεσες και χαμηλές τιμές, η τιμή των ΔΜ12 εκτινάσσεται σε ιδιαίτερος υψηλές τιμές. Δηλαδή στην Ομάδα 4 παρατηρείται υψηλή τιμή μόνο ενός ΔΜ.

Διάγραμμα 1 . Αποτελέσματα της LCA: Οι υπό συνθήκη πιθανότητες των σκορ σε κάθε ερώτηση των ΔΜ για τις τέσσερις ομάδες/ προφίλ (Cluster, LC).

Στη συνέχεια, η ιδιότητα μέλους της ομάδας εξετάζεται ως ανεξάρτητη μεταβλητή και υπολογίζονται επιδράσεις της επί της εξαρτημένης μεταβλητής «σιγουριά για την επιλογή» (E02). Στον Πίνακα 2 φαίνονται οι επιδράσεις της κάθε Ομάδας επί της E02. Η Ομάδα 1, με μεσαίους ΔΜ, έχει αρνητική επίδραση ($b = -0,418, p < 0,001$), η Ομάδα 2, με τους υψηλούς ΔΜ, έχει θετική επίδραση ($b = +0,578, p < 0,001$), η Ομάδα 3, με τους χαμηλούς ΔΜ, έχει αρνητική επίδραση ($b = -0,662, p < 0,001$) και η Ομάδα 4, με τους κυμαινόμενους ΔΜ, έχει επίσης θετική επίδραση ($b = +0,502, p < 0,01$).

Πίνακας 3. Οι τέσσερις Ομάδες/ προφίλ συμμετεχόντων που προέκυψαν από την LCA

	Ομάδα 1	Ομάδα 2	Ομάδα 3	Ομάδα 4
% ποσοστό	55,60	19,20	18,70	6,50
ΔΜ10	Μεσαίοι	Υψηλοί	Χαμηλοί	Μεσαίοι
ΔΜ11	Μεσαίοι	Υψηλοί	Χαμηλοί	Χαμηλοί
ΔΜ12	Μεσαίοι	Υψηλοί	Χαμηλοί	Υψηλοί
ΔΜ13	Μεσαίοι	Υψηλοί	Χαμηλοί	Χαμηλοί
Επιδράσεις επί της μεταβλητής «σιγουριά για την επαγγελματική επιλογή» (E02)				
Συντελεστής, b	-0,418	0,578	-0,662	0,502
Τυπ. σφάλμα.	0,103	0,142	0,119	0,240
z-value	-4,07	4,08	-5,59	2,09
p-value	<0,001	<0,001	<0,001	<0,01

E02 Σε ποιο βαθμό είσαι σίγουρος/η για την επιλογή σου;

ΔΜ10 Πιστεύω ότι η είσοδός μου στο επάγγελμα που έχω επιλέξει θα μου λύσει και τα προσωπικά μου προβλήματα.

ΔΜ11 Πιστεύω ότι υπάρχει ένα μόνο επάγγελμα που μου ταιριάζει.

ΔΜ12 Πιστεύω ότι μέσα από το επάγγελμα που έχω επιλέξει θα υλοποιήσω όλες τις προσδοκίες μου.

ΔΜ13 Πιστεύω ότι η επιλογή επαγγέλματος γίνεται μόνο μια φορά και δεσμευόμαστε με αυτήν ολόκληρη τη ζωή μας.

Συμπερασματικά, υψηλοί ΔΜ σχετίζονται με υψηλές τιμές της E02. Ενδιαφέρον είναι ότι η Ομάδα 4, η οποία κατά μέσο όρο παρουσιάζει ενδιάμεσες τιμές στους ΔΜ,

διαφοροποιείται από την Ομάδα 1 και με μία περίπτωση υψηλού ΔΜ εμφανίζει μεγάλη επίδραση επί της εξαρτημένης μεταβλητής «σιγουριά για την επιλογή» (E02). Αυτό υποδεικνύει μια ιδιαίτερη συμπεριφορά των ΔΜ, όπου μικρές διαφοροποιήσεις ή μεταβολές σε ένα μόνον από τους ΔΜ μπορεί να έχουν μεγάλες αλλαγές στην υπό διερεύνηση συμπεριφορά.

Συζήτηση- Συμπεράσματα

Το Γενικό Γραμμικό Μοντέλο (General Linear Model) έδειξε ότι οι *δυσλειτουργικοί μύθοι* ασκούν θετική επίδραση επί της εξαρτημένης μεταβλητής «σιγουριά για την επαγγελματική επιλογή» παρουσία της μεταβλητής «σειρά προτίμησης», η οποία, επίσης, ασκεί θετική επίδραση στην περίπτωση που η σειρά προτίμησης ήταν η πρώτη και δεύτερη επιλογή. Επιπλέον, παρατηρείται στατιστικώς σημαντική αλληλεπίδραση των μεταβλητών «σιγουριά για την επιλογή» και «σειρά προτίμησης» και συγκεκριμένα για την πρώτη προτίμηση. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει μεγαλύτερη επίδραση στη σιγουριά για την επιλογή σταδιοδρομίας, όταν οι *δυσλειτουργικοί μύθοι* έχουν υψηλές τιμές και συγχρόνως όταν η σχολή σπουδών ήταν η πρώτη επιλογή των συμμετεχόντων. Η θετική συσχέτιση αποτελεί ενδιαφέρον εύρημα διότι οι *δυσλειτουργικοί μύθοι*, όπως ακριβώς και οι *παράλογες πεποιθήσεις*, αναμένεται να παρουσιάζουν αρνητική συσχέτιση. Μια πιθανή ερμηνεία θα μπορούσε να εντοπιστεί στις πολιτισμικές διαφορές των Ελλήνων φοιτητών με ομότιμους τους σε άλλες χώρες. Έχει διατυπωθεί και στο παρελθόν ότι πεποιθήσεις, όπως «Πιστεύω ότι υπάρχει ένα μόνο επάγγελμα που μου ταιριάζει.» ή «Πιστεύω ότι η επιλογή επαγγέλματος γίνεται μόνο μια φορά και δεσμευόμαστε με αυτήν ολόκληρη τη ζωή μας», μπορεί να επιδράσουν θετικά στη λήψη μιας απόφασης (Stamonlasis & Vaioroulou, 2017; Vaioroulou et al., 2019). Επομένως, υπό συγκεκριμένες συνθήκες, κάποιες πεποιθήσεις που μπορούν να χαρακτηριστούν ως *παράλογες* δεν οδηγούν πάντα σε *δυσλειτουργικά* συμπεράσματα. Αυτό συνάδει και με παλαιότερες ερευνητικές διαπιστώσεις που υποδηλώνουν ότι οι *δυσλειτουργικοί μύθοι* είναι πιθανό να επιδράσουν τόσο στο γνωστικό επίπεδο, καθοδηγώντας το άτομο σε συγκεκριμένες απόψεις και συμπεράσματα, όσο και στο συναισθηματικό και συμπεριφοριστικό επίπεδο (David & Lynn, 2010).

Μολονότι οι *δυσλειτουργικοί μύθοι* είναι, συνήθως, αναστολές αποφάσεων, η ανάλυση λανθανουσών τάξεων (LCA) ανέδειξε μία ακόμη πτυχή τους σύμφωνα με την οποία ενδέχεται να δράσουν, αναπάντεχα, θετικά στη λήψη μιας απόφασης. Στο Γενικό Γραμμικό Μοντέλο (General Linear Model) το συμπέρασμα, βασιζόμενο στη σύνθεση των *δυσλειτουργικών μύθων* και στην, κατά μέσο όρο επίδραση τους στη εξαρτημένη μεταβλητή (E02), είναι ότι ισχυροί *δυσλειτουργικοί μύθοι* σχετίζονται με υψηλές τιμές της E02, ενώ ασθενείς και μεσαίοι *δυσλειτουργικοί μύθοι* σχετίζονται με χαμηλές τιμές της. Εξετάζοντας, ωστόσο, αναλυτικά τους *δυσλειτουργικούς μύθους* με την LCA, φαίνεται ότι υπάρχει περίπτωση, μια μόνο ισχυρή *παράλογη πεποίθηση* να επιφέρει ξαφνική και απότομη αλλαγή στην υπό διερεύνηση συμπεριφορά, όπως παρατηρήθηκε στην Ομάδα 4, όπου οι *δυσλειτουργικοί μύθοι* κατά κανόνα είναι χαμηλοί. Ο ΔΜ12 «Πιστεύω ότι μέσα από το επάγγελμα που έχω επιλέξει θα υλοποιήσω όλες τις προσδοκίες μου» αποτελεί ισχυρή *παράλογη πεποίθηση* του ατόμου και προκαλεί απροσδόκητη αλλαγή στην ομοιομορφία της ομάδας. Ο μύθος αυτός φαίνεται ότι βοηθά το άτομο να επιλέξει με μεγαλύτερη προσοχή την επαγγελματική σταδιοδρομία του, με αποτέλεσμα να αυξάνεται η σιγουριά σχετικά με αυτή, επιτρέποντας οι γνωστικοί και συναισθηματικοί πόροι του να διατεθούν στον αγώνα για την επίτευξη των απαιτήσεων του επιλεγμένου επαγγέλματος. Συνεπώς, είναι πιθανό, σε ορισμένα άτομα, να επιφέρει λειτουργικά αποτελέσματα και εποικοδομητικές σκέψεις. Από την άλλη, ο ίδιος μύθος μπορεί να οδηγήσει σε *δυσλειτουργικό* αποτέλεσμα. Πράγματι, ορισμένοι άνθρωποι δυσκολεύονται να καταλήξουν σε μία απόφαση, ενδεχομένως υπό την επίδραση ισχυρής συναισθηματικής απόκρισης, καθώς δεν μπορούν να εντοπίσουν ένα μόνο επάγγελμα που

θα καλύπτει όλες τις προσδοκίες τους, με αποτέλεσμα τη μειωμένη σιγουριά για την επιλογή τους.

Ως εκ τούτου, διαπιστώνεται ότι οι παράλογες πεποιθήσεις δεν έχουν διπολικό χαρακτήρα, καθώς αυτές μπορούν να εκδηλώνονται σε ένα ευρύ φάσμα έντασης και να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους με ένα δίκτυο πολύπλοκων σχέσεων (Bernard, 1998; David, 2003), αλλά η ισχύς τους είναι αυτή που θα καθορίσει εάν ο τρόπος με τον οποίο θα επιδράσουν θα είναι λειτουργικός ή δυσλειτουργικός (DiGiuseppe et al., 2018). Πράγματι, οι άνθρωποι, όταν βρίσκονται αντιμέτωποι με μια κατάσταση, μπορούν να έχουν ισχυρές, αδύναμες ή καθόλου παράλογες πεποιθήσεις (David et al., 2002). Αυτό δεν αποτελεί απαραίτητα αντίφαση, αλλά υποδηλώνει μια ιδιόρρυθμη συμπεριφορά που εισάγει αβεβαιότητα, η οποία είναι ερμηνεύσιμη στο πλαίσιο της δυναμικής φύσης των υποκείμενων διαδικασιών (Stamovlasis & Vaioroulou, 2017).

Τα παραπάνω ευρήματα για τους *δυσλειτουργικούς μύθους* υποδεικνύουν ότι κατέχουν έναν ενδιαφέροντα ρόλο στην ανθρώπινη συμπεριφορά που δεν είναι πάντα συνεπής για όλους και για όλες τις καταστάσεις, γι' αυτό η μεγάλη προσπάθεια κατανόησής τους, όπως διαφαίνεται από τη σχετική βιβλιογραφία, είναι αναμενόμενη. Οι *δυσλειτουργικοί μύθοι* και οι *παράλογες πεποιθήσεις* εντοπίζονται σε όλες τις εκδηλώσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας, από την απλή καθημερινότητα μέχρι τις αποφάσεις οικονομικών ή πολιτικών υποθέσεων σε συλλογικό επίπεδο. Ένα πεδίο όπου η περαιτέρω διερεύνηση του ρόλου που διαδραματίζουν είναι ιδιαιτέρως χρήσιμη και ενδιαφέρουσα είναι ο εκπαιδευτικός χώρος, καθώς η εμπλοκή τους σε θέματα αποτελεσματικότητας, συμμετοχής, διαχείρισης καινοτομίας ή μεταρρυθμίσεων μπορεί να είναι καθοριστική.

Αναφορές

- Ajzen, I. (1988). *Attitudes, personality, and behavior* (2nd ed.). Chicago: Dorsey Press.
- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179–211.
- Anderson, J. R. (2000). *Cognitive psychology and its implications* (5th ed.). New York: Worth Publishing.
- Bernard, M. E. (1998). Validation of the General Attitude and Belief Scale. *Journal of Rational - Emotive and Cognitive - Behavior Therapy*, 16(3), 183–196. <https://doi.org/https://doi.org/10.1023/A:1024911014579>
- Corbishley, M. A., & Yost, E. B. (1989). Assessment and treatment of dysfunctional cognitions in career counseling. *Career Planning and Adult Development Journal*, 5, 20–26.
- David, D. (2003). Rational Emotive Behavior Therapy (REBT): The view of a cognitive psychologist. In W. Dryden (Ed.), *Theoretical developments in REBT*. London: Brunner/Routledge.
- David, D., & Cramer, D. (2010). Rational and Irrational Beliefs in Human Feelings and Psychophysiology. In D. David, S. J. Lynn, & A. Ellis (Eds.), *Rational and irrational beliefs: Research, theory, and clinical practice* (pp. 99–112). Oxford University Press.
- David, D., & DiGiuseppe, R. (2010). Social and Cultural Aspects of Rational and Irrational Beliefs: A Brief Reconceptualization. In D. David, S. J. Lynn, & A. Ellis (Eds.), *Rational and irrational beliefs: Research, theory, and clinical practice* (pp. 49–61). Oxford University Press.
- David, D., & Lynn, S. J. (2010). A Summary and a New Research Agenda for Rational-Emotive and Cognitive Behavior Therapy. In D. David, S. J. Lynn, & A. Ellis (Eds.), *Rational and irrational beliefs: Research, theory, and clinical practice* (pp. 339–347). Oxford University Press.
- David, D., Schnur, J. B., & Belloiu, A. (2002). Another search for the “hot” cognitions: Appraisal, irrational beliefs, attributions, and their relation to emotion. In *Journal of Rational - Emotive and Cognitive - Behavior Therapy* (Vol. 20, Issue 2, pp. 93–131). <https://doi.org/10.1023/A:1019876601693>

- Dayton, C. M. M. (1998). *Latent class scaling analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- DiGiuseppe, R. (1996). The nature of irrational and rational beliefs: Progress in rational emotive behavior theory. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 14(1), 5–28. <https://doi.org/10.1007/BF02238091>
- DiGiuseppe, R., Leaf, R., Gorman, B., & Robin, M. W. (2018). The Development of a Measure of Irrational/Rational Beliefs. *Journal of Rational - Emotive and Cognitive - Behavior Therapy*, 36(1), 47–79. <https://doi.org/10.1007/s10942-017-0273-3>
- Ellis, A. (1958). Rational Psychotherapy. *The Journal of General Psychology*, 59, 35–49. <https://doi.org/10.1080/1046171X.1989.12034348>
- Ellis, A. (1994). *Reason and emotion in psychotherapy* (Rev.ed.). Secaucus, NJ: Birch Lane.
- Ellis, A., David, D., & Lynn, S. J. (2010). Rational and irrational beliefs: A historical and conceptual perspective. In D. David, S. J. Lynn, & A. Ellis (Eds.), *Rational and irrational beliefs: Research, theory, and clinical practice* (pp. 3–22). Oxford University Press.
- Ellis, A., & Dryden, W. (1997). *The practice of rational emotive behavior therapy*. New York: Springer Publishing Co.
- Gati, I., Amir, T., & Landman, S. (2010). Career counsellors' perceptions of the severity of career decision-making difficulties. *British Journal of Guidance & Counselling*, 38(4), 393–408. <https://doi.org/10.1080/03069885.2010.503700>
- Gati, I., Krausz, M., & Osipow, S. H. (1996). A taxonomy of difficulties in career decision making. *Journal of Counseling Psychology*, 43(4), 510–526.
- Lam, D., & Cheng, L. (2001). Cognitive behaviour therapy approach to assessing dysfunctional thoughts. *Counselling Psychology Quarterly*, 14(3), 255–265. <https://doi.org/10.1080/09515070110092325>
- Nevo, O. (1987). Irrational expectations in career counseling and their confronting arguments. *Career Development Quarterly*, 35, 239–250. <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1987-20431-001>
- Payne, J. W., & Bettman, J. R. (2004). Walking with the scarecrow: the information-processing approach to decision research. In D. J. Koehler & N. Harvey (Eds.), *Blackwell handbook of judgement and decision-making* (pp. 110–132). Blackwell: Oxford.
- Pham, M. T. (2007). Emotion and Rationality: A Critical Review and Interpretation of Empirical Evidence. *Review of General Psychology*, 11(2), 155–178. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.11.2.155>
- Popov, S., Popov, B., & Damjanović, R. (2015). The role of stressors at work and irrational beliefs in the prediction of teachers' stress. *Primenjena Psihologija*, 8(1), 5–23.
- Șoflău, R., & David, D. (2017). A Meta-Analytical Approach of the Relationships Between the Irrationality of Beliefs and the Functionality of Automatic Thoughts. *Cognitive Therapy and Research*, 41(2), 178–192. <https://doi.org/10.1007/s10608-016-9812-y>
- Stamovlasis, D., Papageorgiou, G., & Tsitsipis, G. (2013). The coherent versus fragmented knowledge hypotheses for the structure of matter: an investigation with a robust statistical methodology. *Chemistry Education Research and Practice*, 14(4), 485–495. <https://doi.org/10.1039/C3RP00042G>
- Stamovlasis, D., Papageorgiou, G., Tsitsipis, G., Tsikalas, T., & Vaiopoulou, J. (2018). Illustration of Step-Wise Latent Class Modeling With Covariates and Taxometric Analysis in Research Probing Children's Mental Models in Learning Sciences. *Frontiers in Psychology*, 9, 532. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00532>
- Stamovlasis, D., & Vaiopoulou, J. (2017). The Role of Dysfunctional Myths in a Decision-Making Process under Bounded Rationality: A Complex Dynamical Systems Perspective. *Nonlinear Dynamics, Psychology, and Life Sciences*, 21(3), 267–288.
- Stein, D., & Grant, A. M. (2014). Disentangling the relationships among self-reflection, insight, and subjective well-being: The role of dysfunctional attitudes and core self-evaluations. *Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 148(5), 505–522.

<https://doi.org/10.1080/00223980.2013.810128>

Tversky, A., & Kahnemann, D. (1981). The framing of decisions and the psychology of choice. *Science*, 211, 453–458.

Vaiopoulou, J., Papavassiliou-Alexiou, I., & Stamovlasis, D. (2019). Career decision-making difficulties and decision statuses among Greek student teachers. *Hellenic Journal of Psychology*, 16, 74–94.

Vaiopoulou, J., Stamovlasis, D., & Papageorgiou, G. (2017). New Perspectives for Theory Development in Science Education: Rethinking Mental Models of Force in Primary School. In R. V Nata (Ed.), *Progress in Education, Volume 47* (pp. 1–16). Nova Science Publishers, Inc.